

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Можливості, які надає мережа Інтернет потенційним користувачам бібліотек, значною мірою конкурують з можливостями бібліотечних інформаційних центрів. У зв'язку з цими змінами більш поглибленого вивчення потребує питання можливостей адаптації наукових та освітянських бібліотек до сучасних вимог та викликів, що стоять перед ними. Потрібно детально дослідити можливі шляхи трансформації діяльності бібліотек та їх адаптацію до вимог, що висувуються стрімким розвитком сучасного суспільства.

Проблеми, що стосуються поступу до «відкритої науки»: неурегульованість політики у сфері відкритого доступу до наукових даних; відсутність нормативно-правової бази впровадження парадигми «відкриті інновації — відкрита наука — відкритість до світу» в Україні; низький рівень професійних навичок системних адміністраторів ресурсних центрів та дослідників, що працюють з даними. На шляху трансформації сучасного інформаційного простору впевнено постають електронні бібліотеки як зручний та ефективний інструмент доступу до інформації.

Вперше поняття «електронна бібліотека» з'явилося в зарубіжних публікаціях в середині 80-х років. У подальшому воно стало конкретизуватися, почали поступово визначатися і уточнюватися її цілі, завдання та функції. В якості синонімів для поняття «електронна бібліотека» можна зустріти такі словосполучення, як «цифрова бібліотека» - digital library - найбільш поширений термін в західній літературі і «віртуальна бібліотека» - virtual library.

Електронна бібліотека (англ. Digital library) — розподілена інформаційна система, що дозволяє зберігати і використовувати різноманітні колекції електронних документів (текст, графіка, аудіо, відео тощо) завдяки глобальним мережам передачі даних в зручному, для кінцевого користувача, вигляді. Електронні бібліотеки відрізняються від традиційних тим, що використовують електронний формат видань та забезпечують доступ до віддаленого ресурсу за допомогою телекомунікаційних технологій. Це сховища електронних документів, оснащені необхідними механізмами для доступу і роботи з ними.

Автоматизована бібліотечна система — універсальна платформа для зберігання і надання багаторівневого доступу до електронних даних, текстів та мультимедійних об'єктів (повні тексти книг і журналів, метадані, анотації, теги, аудіо книги, відео, подкасти, зображення, схеми, тести тощо). Продукт зручний для організації та надання доступу до контенту для освітніх і наукових установ, великих підприємств, банків, архівів, холдингів, корпорацій, організацій з філіальною мережею, вузівським і публічним бібліотекам.

Шляхи формування електронних бібліотек та їх наповнення: електронні версії наукових публікацій видавництва, або журнали та / або книги, що випускаються виключно в електронному вигляді. Як правило, мова в цьому випадку йде про невеликі за обсягом статті; централізоване оцифрування видань, які перейшли в суспільне надбання, що здійснюється великими корпораціями, які працюють в сфері Інтернет-послуг (Google, Microsoft); оцифрування окремих публікацій (в основному книг) ентузіастами з подальшим викладенням їх в мережу Інтернет. Основними об'єктами для у цьому випадку стають підручники та реферати.

Сучасні системи такого типу дозволяють: зберігати електронні дані (навчальна, методична, технічна і будь-яка інша література, тексти, тести, карти, репродукції, схеми, таблиці, посадові інструкції, специфікації, нормативи, договору, зображення, аудіо та відеофайли); здійснювати розширений пошук і індексацію матеріалів за багатьма критеріями (автор, видавництво, назву, рік та будь-які інші); здійснювати повнотекстовий пошук за документами; здійснювати перехресні зв'язки різних типів і одиниць контенту; здійснювати пошук за декількома базами даних; надавати статистику використання матеріалів; надавати зручну систему розподіленого доступу для різних категорій користувачів; працювати користувачам з багатьма індивідуальними сервісами («вибране», «історія завантажень», «історія переглядів», «історія тестування» тощо.); організувати як платний (покупка, підписка), так і безкоштовний доступ до матеріалів; надати додаткові сервіси для роботи з контентом (особистий кабінет, відгуки, розсилки тощо); організувати розрахунки з правовласниками і постачальниками контенту; самостійно розміщувати користувачами свої матеріали; організувати дистанційне навчання; організувати та провести тестування; захистити контент від несанкціонованого копіювання даних; використовувати масштабування для розширення системи; організувати програмну роботу з системою (інтеграція зовнішніх утиліт).

Окремої уваги потребують автоматизовані бібліотечні системи наукових установ. Вони є одним з ефективних засобів підтримки інформаційного забезпечення наукових досліджень і значно підвищують рівень надання інформаційних послуг, зберігають усі наукові надбання в єдиному сховищі, надають вільний і відкритий доступ до сучасних наукових досліджень і новітніх розробок.

Створення архівів (репозитаріїв) відкритого доступу. Основні завдання: забезпечити вільний доступ до наукових матеріалів; забезпечити їх архівування та збереження на довготривалій основі; гарантувати незмінність е-публікації; забезпечити можливість обміну метаданими. Архіви відкритого доступу: створюються через депонування та самоархівування (Self-Archiving) ученими своїх робіт. Інституційний репозитарій — це електронний архів для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, що проводяться в установі. У стрімкому поступі до «відкритої науки» перед сучасними бібліотекарями постають нові виклики. Згідно з даними ROAR, в Україні наразі налічується 99 репозитаріїв.

Наразі найбільш важливими напрямками досліджень створення електронних бібліотек є вироблення науково обґрунтованого понятійного апарату і єдиної термінології та пошук уніфікованих технічних і організаційних рішень з проектування та ведення електронних бібліотек.